

КРЕЧАРСТВО У КАРАШЕВУ – ЗАНИМАЊЕ КОЈЕ ЈЕ ИЗУМРЛО

Рад је настао у оквиру личног мини пројекта крајем XX века о истраживању занимања и заната Карашевака, посебно оних који су при издисају или су већ изумрли. Овај пројекат је 2015. године укључен у шири пројекат Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији – *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*. Предмет овога рада јесте да се опише процес прављења креча у Карашеву, да се изврши етимолошка анализа термина коришћених у производњи креча и да се изведу поједини закључци о старини и етничком пореклу карашевске енклаве.

Кључне речи: вар, варница /кречана/, Карашево, етимологија кречарских термина, етничко порекло карашевске енклаве.

1. Најосновнији подаци и карактеристике карашевске етничке енклаве

Карашевску етничку енклаву данас чине седам насеља смештена у југозападном планинском делу румунског Баната: *Karáshevo* (1333. / *Caráșova*)³ – иначе највеће карашевско насеље, *Jábalч'e* (1564. / *Iabálcea*), *Љунак* (1598. / *Lúpac*), *Клокóтич'* и *Рáвник* (1690-1700. / *Clócotici, Ráfnic*), *Нéрмиђ'* и *Вóдник* (1723. / *Nérmed, Vódnic*).

1.1. Захваљујући пре свега католичкој вероисповести и чињеници да је вековима била окружена румунским православним становништвом, карашевска енклава је све до друге половине XX века била затворена и изузетно конзервативна заједница, што се често наводи у разним написима из друге половине XIX и прве половине XX века (Цирбус, 1885: 48; Petrović, 1935: 15 и др; види и: Радан, 2015: 38; Радан, Ускату 2015а: 94). Ове

¹ Mradan54@yahoo.com ; mihai.radan@e-uvr.ro

² Рад је настао у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији* Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији који финансира Савез Срба у Румунији.

³ У заградама дата је година првог атестирања насеља у документима и румунски назив насеља.

две чињенице биле су пресудне за очување словенског, српског етничког идентитета Карашевака (Радан, 2015: 268; Радан, 2017: 308-309).

1.2. У задње три деценије затвореност и конзервативност карашевске енклаве је скоро сасвим нестала. Практично, распаѓање до недавно монолитног јединства и јаког осећаја припадања посебној етничкој заједници било је изазвано новонасталим политичким, економским и друштвеним приликама после 1990. године. Масовни одлазак Карашевака на рад најпре у Србију и Хрватску, а убрзо потом у западноевропске земље и трајан боравак у њима, као и све масовније школовање млађих генерација у средњошколским и високошколским установама учинили су да за релативно време карашевска етничка енклава постане сасвим отворена и либерална (в. Радан, 2017: 311-317).

1.3. Од најосновнијих карактеристика ове етничке енклаве наводимо следеће:

1.3.1. Архаичност карашевских говора, са извесним специфичним особинама, који спадају у најархаичније српске говоре екавског типа (Радан, 2015: 268);

1.3.2. Бројни архаични обичаји добро очувани све до пред крај XX века (Радан, 2017: 310-317);

1.3.3. Католичка вероисповест, са напоменом да су у раном новом веку Карашевци највероватније припадали православној вери (Радан, 2015: 47-57; Радан, 2017: 306-307; Радан, Ускагу, 2024: 299);

1.3.4. Посебна национална свест (*Карáшевак, карáшевски јéзик*) (Радан, 2024: 298).

1.4. Римокатоличка конфесија Карашевака стоји у основи колебања при националном опредељивању, чињеница која сврстава ову специфичну етнокултурну заједницу у словенске (и друге несловенске) балканске скупине са флотатнтним етничким идентитетом. Све до 1990. године житељи карашевских насеља себе су сматрали, уз ретке изузетке (обично код оних из редова интелектуалаца или мало писменијих људи), *Карáшев^фцима*, а свој говор називали *карáшев^фски јéзик*. Велика колебања око етничког опредељивања започела су у последњој деценији XX века када су се једни почели опредељивати као Хрвати, други и даље као Карашевци, а трећи

као Срби. Након 1995. највећи број Карашевака, из економских разлога, прихватио је хрватску националну опцију (упореди резултате пописа становништва из 1992. и 2002. године - Радан, 2015: 41-44; види и: Радан, Ускату, 2015а: 97), али је примарни регионални идентитет (*Карашевак*) и данас веома живо присутан у свести ове заједнице, а који је постао секундарна национална одредница (Радан, 2024: 298; Petrovici, 1935: 4).

1.5. Једна константа у задњих 150 година од када располажемо конкретним и поузданим демографским статистичким подацима за Банат јесте континуирани демографски пад карашевске етнојезичке енклаве, што се може видети упоређивањем резултата пописа становништва почев од средине XIX века до данас: 1847 – 10.040, 1851 – 9.001. становник, 1865 – 8.311, 1880 – 7.864, 1956 – 7.066, 2002 – 6.294 (в. Радан, 2015: 22), 2021 – 4.579 (4.842 у целој Румунији → <https://www.recensamantromania.ro/rezultatedefinitive-caracteristici-etno-culturalademografice/>).

2. Географски положај општине Карашево, карактеристике терена, занимања Карашевака

2.1. Општина Карашево, као територијално-административна јединица, обухвата три насеља: *Карашево*, у којем је и седиште истоимене општине, и два мања насеља - *Нермић* и *Јабалч*. Са географског становишта, спада у област Банатских планина и смештена је у *Карашкој долини* омеђеној источно планинама Семеника (највећи врх: Piatra Goznei /Пјатра Гознеј/ – 1447 м), јужно Анинским (највећи врх: Leordiș /Леордиш/ – 1160 м), западно Докнечким планинама (617 м) и северно Езеришком долином са којом заједно стварају *Пролазну удолину Караш-Езериш*. Карашка долина ⁴ (в. Анекс 1) окружена је са свих страна стрмим падинама: на северо-истоку са кречњачким падинама званим *Лачина* (334 м), на југо-истоку – *Шарењак* и *Врбица*, а према северо-западу и југо-западу падине бивају блаже – *Пинет* (359 м) и *Горунич* (445 м) (в. Анекс 2, 3). Територија општине Карашево (са насељима *Нермић* и *Јабалч*) спада у ареал кречњачких висоровни и планина, у којима преовлађује карстни рељеф ⁵ са вртачама, сувим долинама (у КГ: *вркање*) ⁶, кањонима (чувени *Кањон Караша*, дуг 18-19 км – в. Анекс 4), пећинама (в. Анекс 5), подземним водама и др. Атар карашевске општине

⁴ У Националном парку Семеник-Долина Караша има око 800 пећина и увала.

⁵ Можда је од таквог типа рељефа река *Караш* добила име (в. *крџи* „карст, крш“), облик од којег је потом изведено име насеља – *Карашево*.

⁶ Као што је, на пример, Долина Јабалча, дуга 6 км, у којој има око 50 долина на км² (в: https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Cara%C8%99ova,_Cara%C8%99-Severin).

простире са на око 14.339 ха, надморска висина око 200 м, налази се у ареалу умереноконтиненталне климе са елементима измењеносредоземне климе. Атар села Карашева неупоредиво је већи од атара било којег карашевског насеља, па и од многих других банатских насеља. 60% атара општине Карашево део је Националног парка Семеник – Кањон Караша (целокупна површина 36.364,8 ха). Од укупно 10 резервата овог националног парка, два су у администрацији општине Карашево (спеолошки резерват Пећина Комарник и Пећина Поповац). (https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Cara%C8%99ova,_Cara%C8%99-Severin).

2.2. Познато је да неки чиниоци, првенствено рељеф и климатски услови, али и политички, економски, верски и др, утичу на начин живота и занимања људи, што је видљиво и у случају Карашевака. Пространи пашњаци, велике површине шума и кречњачке падине условили су појаву и развој главних занимања карашевског живља. Из разних извора сазнајемо да су све до друге половине XX века главна занимања Карашевака била гајење ситне стоке – претежно оваца, у мањој мери и коза, и крупне стоке, затим воћарство (укључујући печење ракије) и прерада дрвета за потребе домаћинства (коларство, кућни намештај, материјали за градњу кућа и сл). Интензивније су се бавили прављењем шиндре и делањем дрвених дуга за бурад и сличне производе које су продавали или размењивали за житарице (пшеницу, кукуруз) у насељима равничарског Баната од Дунава све до Тисе (Ehrler, 1982: 59; Petrovici, 1935: 21; Живојновић, 1907: 53; Simu, 1939: 108-111; Радан, 2015: 23-24; Радан, Ускату, 2019: 616617; Радан, Ускату, 2022: 312-335). Такође, продавали су или размењивали за друге пољопривредне производе у банатским насељима у околини Беле Цркве, Вршца и другде креч, дрвени угаљ за ковачнице, буково, храстово и јасеново дрво (као дрвену грађу или за ложење), затим воће (јабуке, шљиве, крушке)(Николић, 1958: 67) и ракију (Ehrler, 1982: 59). Од зарађеног новца куповали су, углавном, неопходну робу занатске и индустријске производње.

У традиционална занимања спада и пољопривреда, међутим, неплодно земљиште брдовитог предела у којем се налазе карашевска села није било погодно за интензивнији развој пољопривреде, тако да је она увек била секундарно занимање Карашевака обављано ради обезбеђивања минималних потреба пољопривредних производа неопходних за живот.

Упркос чињеници да је у оближњем граду Решици постојао развијен металуршки комбинат (прве две ливнице саграђене су 1770. године) и машиноградња (прва фабрика изграђена 1846) (Sándor, 2021: 67, 79), те рудници у местима у самом суседству карашевских насеља – Анини (*Ањине*), Догнечи (*Дукња́ча*), Доману (*До́ман*), Бопкши, један и у карашевском насељу Лупаку, нова занимања невољно и споро су прихватана од конзервативних Карашевака. Ретки су били случајеви да се Карашевак запосли у решичким

фабрикама или у рудокопима из суседства, јер су Карашевци, све до средине прошлога века, сматрали срамотним, недостојним и понижавајућим бити запослен у некој фабрици, руднику или слично, због тога су само најсиромашнији из редова карашевског живља, и то само мушкарци, радили, обично као неквалификовани радници, у индустријским предузећима.

Крупне политичке, друштвене и економске промене настале након Другог светског рата, успостављање социјалистичког уређења и убрзани научни и технолошки развој изазвали су неслућене и брзе промене у савременом друштву уопште, па и у карашевској етничкој енклави. Негде почев од 1950. године, сатри традиционални занати почињу се губити, а нови се почињу јављати као резултат све масовнијег запошљавања ондашње карашевске омладине у решичким фабрикама, касније и у другим доменима (туризам, државна администрација, трговина и др). У том периоду започео је процес растурања и полаког нестанка традиционалних карашевских задруга, што је имало за последицу постепено напуштање традиционалних занимања и традиција. Карашевци су првенствено постали радници, изучили бројне занате (стругар, фрезер, бравар, електричар, ливац, ваљоничар, шофер и др), те су и даље наставили да обрађују своју земљу и узгајају ситну и крупну стоку али у смањеном обиму све до пред сам крај прошлог века (в. Радан, 2017: 313-317).

3. Кречарски занат у Карашеву

3.0. О теренској анкети и казивачима. У традиционална али споредна занимања једног мањег дела Карашевака, тесно везана за конкретне географске услове, спадају кречарство и угљарство. Предмет овог рада јесте *кречарство*. Истраживање је спроведено само у Карашеву током лета 2024. године, не и у осталим карашевским селима јер кречане нису у њима прављене због тога што у атарима тих насеља нема *бе лог камена* (кречњака) који се користи за прављење *ва́ра* (креча)⁷. Информације су добијене од два казивача који су својевремено били *варнич'ари* „кречари“, то јест предузимачи, који су градили кречане и продавали добијени креч. Анкета је спроведена у два наврата у Карашеву, наиме: 29. јула 2024. године – казивач нам је био *Пётар Сórка* (нема надимак), рођен 1949. године у Карашеву, кућни број 428, односно 10. септембра 2024. године – казивач *Ми́ља Ђурки́ца* (надимак: *Ми́љач'а*), рођен 29. јула 1947. у Карашеву, кућни број 523, седам разреда основне школе (в. у Анексима: слика 6). Оба казивача су, све до 1990. године живела у Карашеву, а после 1990. радили су у иностранству (Србији, Хрватској, Аустрији). Петар Сорка је последњу кречану направио 1990. године, а М. Ђуркица 2002. године.

⁷ У осталим селима има нарочито такозваног *рудéшкок' камена*.

3.1. Чиниоци који су погодовали развоју кречарства. Као и свака друга занатска производња, појављивање и развој кречарства тесно је повезано са географским карактеристикама места, историјским периодима у развоју друштва, пољопривреде, индустрије, грађевинарства. У атару Карашева велике брдске површине обилују минералним богатством у кречњаку и шумама. С друге стране, земљиште за пољопривреду, осим што је недовољно, није довољно квалитетно (плодно) за развој пољопривреде, стога су мештани били принуђени да се баве и другим занимањима да би обезбедили својим породицама минимум неопходан за егзистенцију. Једно од таквих занимања било је прављење креча. Најзначајнији фактори који су омогућили појаву и развој кречарства у Карашеву били су: а) богатство околних брда у камену – кречњаку; б) богатство у огревном дрвету у атару Карашева, енергент потребан за произвођење креча; в) константно велика потражња за кречом током времена; г) константни развој друштва захтевао је подизање цивилизацијског нивоа живљења (нарочито у урбаним срединама). Из разговора са казивачима нисмо могли закључити од када се овим занатом баве Карашевци. Казивач П. Сорка каже да је први *мајстор варар* (мајстор кречар) који је градио кречане у Карашеву био *неки дѣда Томас што сѣдел кот Лупуљасе, јѣдан стар ч'ловик, теј ... ѓткла науч'ил ..., от по некок старога ..., теј први п'ут ч'инил варницу кот б'јце Мартина Ц'урки'а...* Други казивач, М. Ђуркица, каже: *... а најпрви што је довел да се ч'ине варнице то је бил ... овѣј из Лукѣ... Барабер, мајке Шимѣ [супруг], да теј је први довел, извел варнице у сѣлу... Он не из Карашева⁸. Теј је први што уч'инил варницу у Карашеву, де и како ... не знам, не можем да ... [да кажем]. [– А пре тога нису правили креч?] –Прит то не знам, би'е да су, али знам ч'е теј је дошал први што ч'инил вар. То што намтим ја.*

Писаних потврда у документима о производњи креча у Карашеву немамо, једино у монографији *Банатске Хере* (1958), Р. Николић наводи да су Карашевци доносили „у села око Караша“, међу осталом, креч и дрвни ковачки угаљ (Николић, 1958: 6). На основи овог написа и горенаведених казивања наших информатора, без двоумљења можемо тврдити да је кречарски занат у Карашеву примењиван и почетком XX века, а сигурно и у претходним вековима.

3.2. Разлози нестајања традиционалног кречарства у Карашеву. Будући да креч има широку лепезу употребе, првенствено као везивно средство у грађевинарству, али и као премаз при кречењу, односно бојењу и дезинфекцији спољашњих и унутрашњих зидова стамбених и других објеката, као и у индустрији, пољопривреди, заштити животне средине и др, кречарство спада у ред најстаријих заната. Међутим, једна

⁸ Његово презиме је Распутић, у Карашево се доселио из Босне, највероватније у првој половини XX века (у међуратном периоду). Пошто није имао потомство, породица се угасила.

од последица убрзаног развоја индустрије у прошлом веку била је масовна индустријска производња креча, јефтинијег (мада мање квалитетног) од креча произведеног на традиционални начин, као и увођење нових материјала (цемента, на пример), допринели су постепеном изумирању и, на крају, потпуном нестанку овог заната. Осим индустријске производње, за полако изумирање и нестанак кречарског заната у Карашеву (али и у другим регионима широм Европе) наводимо још три главна разлога:

3.2.1. Нерентабилност производње креча традиционалним методима, међу осталом и због тога што дрва треба платити што у даљој прошлости није био случај;

3.2.2. Припремни радови и печење креча на традиционални начин у пољским кречанама траје данима, док је за индустријску производњу истог потребно само око два сата.

3.2.3. Нема више радне снаге у насељу јер већина мушкараца способних за физички рад, у потрази за бољом зарадом, отишла је на рад у земље Западне Европе.

3.3. Прављење креча у Карашеву. Начин производње креча преносио се с генерације на генерацију. У Карашеву *вар* „креч“ се производио на традиционални начин у тзв. пољским кречанама, тачније у кречним пећима (познате и под именом шаржне пећи) изграђене од камена и укопане у земљу које се у карашевским говорима називају *варнице*. За печење креча употребљавао се *бѣли камен* (М.Ђуркица) / *бѣли камен кој да не ма креч'* [?!?] (П. Сорка). Те кречне пећи, једноставне и на изглед примитивне конструкције са многим недостацима, биле су привремене или повремено употребљаване. Карашевски *варнич'ари* („кречари предузимачи“) су током времена производили креч на исти начин. Учесници у производњи креча су: а) *варнич'ар* – кречар предузимач, организатор изградње и власник кречане; б) *мајстор принч'ипалан* – главни „мајстор за варнице“ (<рум. *principál* „главни“), једини прави занатлија кречар, зидар: *Мајстор принч'ипалан сиди на варници, теј зида, теј све о'ноди, они* [радници најамници] *му донóсе зéмљу, донóсе му ка́мен, донóсе му пру́ћ'е, ко́ље* [кочеве] *би́ју, свé што трéба, то је свé... Да, мајстор принч'ипалан је ко́ј одговáра...* в) *изнајмљени радници* (5-7 радника). Изградња кречних пећи одвијала се у неколико етапа, које наводимо и описујемо у наставку.

3.3.1. Избор локације и припремни радови. Пре почетка градње кречне пећи, кречар предузимач најпре окупи и унајми раднике, 5 до 7 *ч'ловéка*, са којима се договори (*се погóди*) око плате коју им је исплаћивао чим је креч испечен.

Истовремено, предузимач изабере најповољније место где ће ископату *рупу* и изградити кречну пећ. Изабрано место треба да буде заштићено од ветрова, у *заскућ'али*, најчешће бивало је смештено у неком *вркану* („долини, ували“), *ван насеља* или у самом *насељу*. Такође, неопходно је да се на том месту или у његовој близини налази камен–кречњак и да кречана не буде много удаљена од шуме или ливаде одакле ће се доносити огревно дрво неопходно за печење креча, као и то да буде у близини неког пута (најчешће колског) за транспорт креча. Следе потом припремни радови који се састоје у прикупљању материјала: сеча дрвета и његово довлачење на место одређено за иградњу кречане, сакупљање камења, доношење *кóља* (колаца) и *прућ'а* за *плóт окол варнице*.

3.3.2. *Ископ земље и израда варнице /пéћ'ке* „кречне пећи“/. За зидање *варнице* (кречане) и печење *вара* (креча) било је неопходно занатске вештине коју су карашевски мајстори–кречари током времена добро савладали. *Рупа* кречне пећи има *длбину метер и двадéсет, мóже се и диферитан* (<рум. *diferit* „различит“) ($\pm 10, 20$ или 30 цм), *ширóка от два и двадéсет до три и шездесét индиферéнт* (<рум. *indiferent* „неважан, безначајан“), *како хóћ'е мајстор*. На дну ископане јаме направи се унаоколо темељ од крупнијег камена–кречара који се зове *ватриште* (П. Сорка) на којем се потом зида одоздо на горе све *догóт се уч'ини бóлта да равна земљом; зида се тако да бóде бóлтам*. Комади кречњака уносе се у пећ одозго и слажу се до њеног врха без икаквог везивног средства у облику заобљене купе. Доле у јами, на 80 цм у зиду *доћ'у врата* (отвор) *да се фукáју* (убацују) *дрва*. Болта /волат/ „свод, лук“ се затвара на нивоу земље (*барибáр зéмљи*), а око озидане пећи ставља се слој земље ширине око 60 цм, али се камени свод не покрива. Потом се забадају дугачки кочеви око којих се плете плот висок $1,20$ м, унутар којега опет се ставља ситнији камен–кречњак до врха плота. Са спољне стране плота, укључујући и горњи део настале заобљене купе, ставља се такође око 60 цм земље, са циљем да ваздух не допире до кречњака. На крају се кречана покрива (обично лименим плочама или даскама) ради заштите од кише (в. слику 7)⁹.

3.3.3. *Паљење пећи и печење кречњака*

При зидању болте пећи, *мајстор прич'ипáлан* ређа камен–кречњак без икаквог везивног материјала у облику свода тако што се у нижем делу слаже крупније камење, у средини свода ставља се камен осредње величине, а према врху посипа се све ситнијим кречњаком (*гóри доћ'е по дрóбан камен, гóри се мéћ'е по мál камен како да мóже да изгорí*). Остали радници помажу „главном мајстору“ додавајући му све што му затреба.

⁹ На жалост, на слици се виде радници испред покривене кречане (њен горњи део), не и сама кречана, али је ово *једина* слика везана за кречарство у Карашеву коју смо набавили и коју нам је дао казивач Миља Ђуркица (Миљача).

Кочијама и, у задње време, тракторима радници *вдч'у* (вуку, довозе) кречњак, огревно дрво за ватру, кочеве, пруће за плот, земљу. Када је све донесено, пећ се запали а температура се у њима постепено подиже до оне неопходне за сагоревање кречњака. Два радника су обавезно стално дежурали са задатком да убацују *дрва у прóсит* (ватру): *Два ч'ловéка што су на варни́ци ра́де од двана́јст до двана́јст на прóситу, фукáју* [убацују] *дрва ч'е прóсит не стањéва за óсам дána, да, хáцери* [подбадачи, разјаривачи ватре], *то íде њн контíну* [непрестано], *за сéдам-óсам дána не стањéва ни дán ни нóћ'!* Дрва се убацују кроз *деку́нк* [шанац, ров] испред отвора пећи: *Варни́ца горí сéдам или óсам дána*

[непрекидно], *депíнде* [зависи] *како́ ју увáти врéме. Деч'* [значи, дакле], *ка́кон сéдам-óсам дána горí сто́ по сто́!* Ако због непогодних временских услова (ветрови, кише) креч не сагори довољно, продужује се још који дан ложење ватре док креч не сагори како треба. Унајмљени радници опслужују непрекидно док кречњак не сагори у потпуности. За време рада на кречани они су сами себи обезбеђивали храну. На крају рада на кречани, када их предузимач исплати, радници и предузимач сакупе новац и организују заједничку гозбу.

3.3.4. Хлађење испеченог креча. Печени креч оставља се неколико дана да се сам охлади а потом се купцима продаје на килограм. Добијени креч назива се *вар неугáшен*, *вар кáмен*, *вар бу́лгер* (<рум. *búlgăr* „грудва, грумен“), а након гашења *вар угáшен* или *вар пáста ... је нај корéкт!*

3.3.5. Продаја креча. Након што је ватра у кречарској пећи угашена и печени креч остављен пар дана да се охлади, варничар разгласи по селу и околним местима да почиње продаја креча. Купци су долазили запрежним колима, кочијама и у новије време тракторимана на место где се налази кречана. Ту се налазио *кантáр* на којем се *мéрило*, јер се креч продавао на килограм. Купљени креч купци су односили својим кућама. Сваки би у својој *градíни* (башти) ископао *ру́ну* (јаму), коју су неки зазиђивали а други не, и у њој су водом гасили креч. Након ове операције добијао се *угáшен вар* или *вар пáста*, финитни производ који се користио у грађевинарству или у друге сврхе (види горе 3.2).

Варнич'ари су продавали креч мештанима из Карашева и Карашевцима из осталих шест насеља, затим купцима из оближњих (*Кáкова* /Grădinári/, *Гору́ља*, *Грлиште*, ...) и удаљенијих румунских насеља и градова у Караш-Северинској жупанији (Вермеш,

Рамна, Езериш, Бокша и др.), ређе и у насеља ван жупаније (нпр. Радна, Арадска жупанија, за потребе тамошњег манастира) и, као што смо већ навели, у прошлости, у насељима око Беле Цркве и Вршца (Николић, 1958: 67), што је показатељ да су кречари из Карашева били познати у Банату и цењени као мајстори овог заната.

4. Друге појединости везане за производњу креча

4.1. Према сећању наших казивача, у задњих педесетак година производњом креча бавили су се у Карашеву следећи *варнич'ари*¹⁰: *Микóла Кúрјак* (надимак: *Ц'уркић'*), *Мáртин Кúрјак* (*Саскáн*, *Ц'уркић'* /Миколин син/), *Ми́ља Пау́ца* (*Гребенáр*), *Микóла Кр́ста* (*Пр́чул*), *Йвaн Дóбра* (*Ву́ја*), *Ми́ља Б'урки́ца* (*Миљáч'а*), *Б'урећ' Бóрка* (*Варáр*), *Мáртин Цу́ка*, *Пéтар Фéра*, *Б'урећ' Бокиáн* (*Бабич'áк*).

4.2. *Варни́це* су се ч'иниле *от апри́ла до октóбера* у *кара́шевском хóтеру* /агару Карашева/ на оним местима где је било кречњака у избобилју): *наóкол óкол сéла* – у *Вáкиним вркáну*, у *Рипч'уну* (Номинатив: *Рéпч'ун*), *Нóва Цáрина*, *Вајнóв*, ... и на *Бу́ју*, *Прíко Бúја*, у *Лéш'у*, у *Бач'уњáси...*, *Падíње*, *Пот Стрáжом*, у *Излáзу* („необрађено сеоско земљиште, обично око села али и даље од њега, на које се истерује стока ради испаше“), *ређе*, и у самом селу.

4.3. Годишње предузимач је могао изградити три до пет кречана највише. У једној ископаној јами *на́ј мlóго т́ри варни́це се мóгу ч'инити у јенóј рúпи, пóси трéба дрúга рúпа да се кóпа*. За сагоревање кречњака користило се било које огревно дрво: *идиферéнт, дрéво да је*, али *најбóљи је багрéн, горун или т́рн*, ... и *кру́шка ... идиферéнт де есéнца де лéмн* (<рум. *indiferéнт de esénța de létn* „било која еценција дрвета“).

4.4. При градњи кречане коришћени су следећи алати: *лопáта, т́рнокоп, крóмп, рáнга, крáтка рáнгица, сики́ра, мо'ти́ка, касли́ке плéкене, бáрос* (ковачки чекић), *ч'éкан* (и: *ч'éкан по срéдњи, ч'éкић'*), *дру́жба* (моторна тестера), *фíрис вéлики* (велика тестера) (<*мађ. fűrésз*) и др.

4.5. На питање са чим се меша креч, добијен је одговор: *вáр се мéша /препарáта* (<рум. *a prepará* „спремити, препарирати“)/ *с водóм, пéскам, цемéнтам, балáстрам* (шљунак) (<рум. *balástru*) [син. *шóтер* (<нем. *Schotter* „шљунак“)], *káмена́м*. Мешањем креча са водом и песком или/и цементом добија се *мáлтер*, који се користи *да спајáташ* (<псл. *sproiti* „лепити“) [син: *мáлтерíташ*] „малтеришеш“, а мешање са шљунком – *да бетони́раш* или *цементи́раш*, односно са каменом – *да лéш фундáцију* (да излијеш темељ /неке грађевине/). Креч се још употребљава за: *белéње „кречење“* (екстеријер и интеријер кућа) и *мóловање* (моловати, молерисати)(<нем. *Malerei*), *кречење стабала воћака, кокошињака* /Ном. *кокоши́њак*/ (*се морé вáши от коко́шка*), сви́нца, штављење *коже* (и развијени кожарски занат утицао је

¹⁰ Треба нагласити да су овим термином означавани само предузимачи, не и мајстори зидари и радници који су радили на изградњи кречана.

на успон кречарства) и др, за констру́кције, за ма́кар што́ се фалоси́та (употребљава), и ка́мен (вар неугашен) се фу́ч'и и у бу́нар ка́д-ика́д да помо́ре сва́ке-ја́ке ...микроби // се фу́чи у бунáр да се оч'исти от гли́ста, му́вица ...

5. Кречарска терминологија у Карашеву

5.1. Мали је број искључиво карашевских кречарских термина, дакле словенског, српског порекла. Та малобројност термина објашњава се чињеницом да је процес изградње кречних пећи доста прост и не захтева неке специјалне, посебне алатке. Етимолошка анализа указује на постојање две врсте термина: аутохтоних/словенских и страних/позајмљених.

5.1.1. У групу аутохтоних/словенских кречарских термина спадају следећи: *ва́р* (<псл. *varŭ*) „креч“ (уп. рум. *var* <псл. *varŭ* – DELR, 827). Овај словенски кречарски термин потиснут је на највећем делу српског језичког ареала од позајмљенице турског порекла „крѐч“ (<тур. *kireç*), те се словенска лексема „ва́р“ данас употребљава само у неким српским областима (Херцеговина, Тимочка Крајина /РТГ – 48/, Врање, Топлица).

варни́ца (дем. *варни́чка*, ређе *варни́чица*) „1. кречана, пећ за печење креча, ва́рница; 2. јама у којој се водом гаси креч“. Исти термин – *ва́рница* – користи се данас само у појединим српским крајевима (Призрен, Сирин. Жупа, Заплање, Полимље, Беране, Рудничко Поморавље)“ (уп. рум. *várniță*: ”1. Дашчани сандук отворен у горњем делу и полузакопан у земљу коришћен за гашење креча или за ручно припремање малтера на градилишту; 2. јама уређена у земљи за изградњу кречарских пећи у којимасе пече креч” – позајмљеница из српског или бугарског: *варница* – /DEX – 1008/).

варнич'ар, ређе - *варáр* „кречар, онај који производи и продаје креч, вапнар“. Други термин, *варáр*, налазимо и у антропонимији Карашевака (в. над. *Varár* /Борка – презиме/). Други термин, *варáр*, карашевска је изведеница од словенског корена *вар* са словенским/српским суфиксом –*ар* (уп. рум. *vărár*, стара словенска позајмљеница у румунском језику, презиме *Văraru* /DNFR -482/ „произвођач или продавац креча“).

ва́триште „ва́трѣште, ложиште код разних пећи“. Изненађујуће је постојање ове лексеме у КГ јер је она изведена од основне речи *ва́тра*, непозната овим говорима, а позната је једино карашевска *про́сит* (Карашево, Јабалче), односно *про́свет* (остала карашевска насеља). То значи да би лексема *ва́триште* могла бити реликт сачуван из палеословенског језичког фондуса¹¹ (уп. рум. *vătră*, лексему за коју румунски етимолози сматрају да је аутохтона или позајмљена из албанског језика /*vatrë*/, те да су је из

¹¹ Постоји и мишљење да лексема није словенског порекла које нам се чини мање вероватно (ПЕРСЈ - 122).

румунског позајмили јужни Словени, Пољаци, Урајинци, Руси (Радан, 2007: 430-432; Petrović, 1935: 21; DELR – 829).

белéње (син. *мóловање*) „кречење (интеријер и екстеријер кућа, споредне

просторије)“ – ова глаголска именица јесте карашевска изведеница (<*бел*; в. и уп. покр. *бéлен* / „Зидови бéлени, ...“ / РГЈС – 46).

бéли-ка́мен „камен-кречњак“.

прóсит (К, Ј), *прóсвет*, *прóсвит* (остали КГ) „ватра“ – карашевска лексичка творевина (<псл. корена *svět-* / **prosvět* „светлост“) (в. Радан, 2007: 432-435).

5.1.2. У грађи којом располажемо пронашли смо само два страна кречарска термина: *крéч'* (<тур. *kireç*) „стакласт камен-кречњак који није добар за добијање креча“ (П. Сорка) и *мајстор прич'упáлан* „главни мајсторпројектант и зидар кречарске пећи“ (<грч. *maistor*, рум. *principál* „главни“); *се фалосíта* „се употребљава“ (<рум. *a folosi*).

6. О коришћеној лексици у пословима око производње креча

У овом сегменту рада издвојили смо из грађе прикупљене од анкетираних казивача поједине лексеме које се користе у процесу изградње кречарских пећи али које се користе и у другим доменима активности, са циљем да се стекне бољи увид у говор Карашева. Овај лексички узорак чине, пре свега, називи коришћених алата за изградњу кречана и материјала, као и друге речи које смо исцрпили из одговора наших казивача у анкетама о кречарству.

6.1. Аутохтоне словенске/српске лексеме:

вдч'у „вуку, вући“; *ва́триште*; *де́да* „деда“; (*не*) *ди́ја* „(не) дише“ (<дихати); *длбíња* „дубина“; *дрóбан* „дрџбан, ситан“; *дру́жба* „моторна тестера руске производње коришћена у Румунији“ (<рум. *drújba* <рус. *дружба*); *заскућ'ала* – место заштићено од ветра или снега, хладноће или жеге, заветрина (уп. *скѹтати* „сакрити, покрити, завити“ и *скѹт* фиг. „окриље, заштита, одбрана“); *ју измéри* „измерити“; *карича́сто* „округло, у облику точка“ – придев изведен од именице *ка́рика* „точак“ (уп. срп. „ка́рика“); *ко́л* „колац“; *мéрим* „мерити“; *оздо́ла* (прил.) „одоздо/ла“; *озго́ра* (прил.) „одозго/ра“; *откла* (прил.) „одакле“; *полови́на* „средина чега; полòвина; део тела око паса“; *пóси(к)* (прил.) „после“; *прóти* /син. *пóрет*/ (предл.) „поред“; *рудéшки* (*ка́мен*) – карашевска изведеница од именице „рúда“; *је сéде́л* „седео је; становао је“; *спајíташ* „малтерисати“ (<псл. *spoiti* „лепити“; уп. рум. *a*

spoí „кречати; ...“ <псл. *spoiti* – DELR: 737); *спrán* (предл.) „због, услед“ (~ *вѣтра*); *ч'ѣкан* /*ч'ѣкан по срѣдњи, ч'ѣкић*¹²/ (<псл. *čekañ*, в. и уп. срп. *чекањ*, *чеканац*, буг. *чукан*, *чекан*, рум. *ciocán* /<псл./ (в. и сличне облике у другим језицима: сл, рус, укр, тур, мађ, нгр, алб. – DELR: 193); *ч'лóвик* „човек“; *нѣма шансе* – синтагма позајмљена из срп. или/и хрв. језика.

6.2. Стране, позајмљене лексеме

6.2.1. Из румунског језика: *áјер* (син.: *лúфт* <нем.) „ваздух“ (рум. *áер*); *ауторизација* „ауторизација, овлашћење; дозвола“ (рум. *autorizáĳie* „исто“); *балáстру* /ређе *балáстер*/ (син.: *шóтер*) „шљунак“ (рум. *balástru*); *бáрос* „ковачки чекић, велики чекић“ (рум. *barós* „исто“ <ром. *baro* „велики, важан“); *бóлт* „болта, свод“ (највероватније је позајмљеница из румунског језика: *bóltă* <срп, буг. *болта* <итал. *volta*); (*вáр*) *бýлгер* „(креч) грудва, грумен“ (рум. *bulgăr/e/* „исто“); *депúнде* „зависи“ (рум. *depinde* „исто“); *деч* „значи, дакле“ (рум. *déci* „исто“); *диферúтан* „различит“ (рум. *diferit* „исто“); *егзáкт* „тачно, тачно тако“ (рум. *exáct*); *импóзит* „порез“ (рум. *imprózit* „исто“); *импúнере* „наметање, натурање“ (рум. *imprúnere*); *индиферéнт* /вар. *идиферéнт*/ (рум. *indiferént*) „неважан, безначајан“); *микрóби* „микроб, микроорганизам“ (рум. *micrób*); *окóл* „шумско газдинство (рум. *ocól /silvic/*); (предл.) око, около“; (*вáр*) *пáста* (рум. */var/ pástă*); *препарáта* „припремити, препарирати“ (рум. *a prepará* „исто“); */мáјстор/ принч'ипáлан* „главни / мајстор/ (рум. *principál* „главни“); *пóза* „фотографија“ (рум. *póză* „исто“); *спеч'ијалист* „специјалист“ (рум. *specialist*); *се фалосúта* „употребљава се“ (рум. *a folosi*); *фундáција, фундамéнт* „темељ“ (рум. *fundáĳie, fundamént* „исто“); *ч'óm* (мн. *ч'óте* и *ч'óтове*) „пањ; одрезак, доњи део одсеченог дрвета“ (рум. *ciot*, /мн. *cióturi/* „исто“) и др.

6.2.1.1. Калкови из румунског језика: *бóн за др́ва* „дозвола за сечу дрвећа“ (рум. *bón de létne*); *де_егзéмплу* „на пример“ (рум. *de exemplu*); *ън_контúну* „непрекидно“ (рум.

în contínu); *не_контúра* „није важно“ (рум. *ni contéază* „исто“); *ка_лúме* „као свет, темељно“ (рум. *ca lúmea*); *есéнца де лéмн* „еценција дрвета“; *идиферéнт де есéнца де лéмн* „било која еценција дрвета“ – калкиран израз; делимични калкови: *нáј корéкт* (рум. *cel mai coréct*) и *нѣмамо трјáбу* „нема проблема“ (рум. *n-avem tréabă*).

6.2.2. Из немачког језика: *деку́нк* „шанац, ров, заклон“ (нем. *Dckung*; в. Petrovici, 1935: 96); *лúфт* (син. *áјер*) „ваздух“ (нем. *Luft*); *мáлтер* (нем. *Mörtel*); *мóловање, молерáј* (син. *белéње*) „кречење; молерај, шаре на зидовима“ (нем. *Malerei*) /в. и *мóлер* (нем. *Maler*)“; *плéк* „лим, плех“ (нем.

¹² Новија позајмљеница из српског и хрватског језика.

Blech); *шóтер* (син. *балáстру*, ређе *балáстер*) „шљунак“ (нем. *Schotter* „шљунак“); *шрѐк* „кос, нагнут, нахерен“ (нем. *schräg*).

6.2.3. Из мађарског језика: *фúпис* „тестера“ (мађ. *fűrés*).

6.2.4. Из грчког језика: *мајстор* /~*принч'ипáлан*/ „/главни/ мајстор“ (грч. *maistor*; в. и нем. *Meister*).

6.2.5. Из турског језика: *áман* „áман“ прил. (тур. *ama*); *барибáр* прил. „барабар, раван, једнак“ (тур. *beraber*); *кантáр* „кантар, вага уопште“ (тур. *kantar*).

6.3. Лексеме непознатог порекла *брéнгове* мн. (*брéнг* јд.) „нека врста подупирача на кречани у њеном горњем делу (изнад земље)“ – реч непознатог порекла (можда позајмљеница из немачког језика); *хáцер*, *-ри* “подбадач/и/, разјаривач/и/ ватре” и *хáцује* „распирује, разјарује ватру, убацује дрва у ватру“ (уп. рум. *a hărui* рег. ”не дати неком мира, задиркивати, гњавити, сабити, разјарити“); *касlíка* „мања лимена посуда коришћена у грађевинарству у коју се сипа малтер“; (*се*) *фукá* „баца (се)“ – реч је највероватније ономотопејског порекла (в. оном. *фук*; уп. дијал. *фúкат* „јести великим залогајима, узимати јело у великој мери“ /РГСМ: 658/, *фúкне* „удари, млатне“ /ЦТР: 1000/).

7. Закључци

7.1. Кречарски занат је мукотрпан и тежак посао а зарада од њега била је доста скромна. Пошто су приходи Карашевака добијени од главних занимања обезбеђивали минималне услове за живот, кречарством се бавио мали број мештана из Карашева, обично из сиромашнијих породица, са циљем побољшања кућног буџета. То су обично били мушкарци који су имали мало обрадиве земље и/или нису били запослени у решичким фабрикама или анинском и доманском рудокопу, дакле они који нису имали редовна новчана примања (плате).

7.2. Кречарство је сасвим нестало у Карашеву у последњој деценији XX века када су Карашевци масовно кренули „трбухом за крухом“¹³, најпре у земље некадашње Југославије (Србија, Хрватска), а потом у земље Западне Европе у којима се неупоредиво боље зарађивало него у Румунији. Ова чињеница конкретно указује на то како у појединим историјским периодима, услед конкретних услова – еволуција и развој друштва, застој или нестанак

¹³ После 1990. године скоро сви запослени у решичким фабрикама остали су без посла

појединих привредних грана – неки занати/занимања нестају или се пак јављају неки сасвим нови.

7.3. Карашевски архаични словенски термини *vár*, *варни́ца*, *варнич'ар*, *вар'ар* у КГ су конзервисани на карашевском терену из два разлога: а) КГ налазе се од давнине на периферији српског језичког ареала (највероватније од VI–VII века) у сталном и непосредном контакту са румунским живљем и б) постојање истоветних лексема у румунском језику словенског порекла (*var*, *varniță*) сасвим сигурно допринели су да се наведени термини консолидују и задрже у КГ.

7.4. Сви карашевски кречарски термини, као и већина лексема коришћених у сфери кречарства (*прóсит* / *прóсвѣт*, *измѣри*, *вдч'у*, *ка́рика*, *заскућ'ала*, *спајúташ*, *ч'ѣкан* и многе друге) указују на велику архаичност КГ, као и на то да је реч о српским штокавским говорима екавског типа (в. Petrović, 1935: 221-224; Радан, 2015: 253-268).

7.5. Лингвистичка анализа кречарских термина, а поготово коришћене лексике око радова у изградњи кречарских пећи и производњи креча, разоткрива међусобне утицаје на лингвистичком плану изазване међуетничким контактима, што није изненађујуће за мултиетнички и мултиконфесионални Банат.

Према очекивањима, услед вишевековног непрекидног контакта карашевског/српског са румунским/влашким живљем, у КГ најјачи је румунски утицај. Истовремено, анализа указује на то да је веома снажан био и словенски (претежно српски и бугарски) утицај у румунском језику. После румунског, немачки утицај је доста изражен али далеко мањег интензитета од румунског, док је утицај других језика – мађарског, турског, грчког – скоро незнатан. Тако, на пример, одсуство турске лексема „креч“, која је загосподарила на српском језичком ареалу, сведочи о томе да је турски утицај на КГ био доста слаб.

7.6. Иако малобројни, облици карашевских кречарских термина потврђују *архаичност* КГ и индикативни су у погледу старине Карашевака у Банату.

Литература

Живојновић, 1907: Ј. Живојновић, Крашовани (Карашани, Карашавци). Белешке, народни обичаји и примери језика. Нови Сад: *Летопис Матице српске*, LXXXIII, св. 243, фасцикла III, стр. 52-79.

- Николић, 1958: Р. Николић, Привредне прилике. Нови Сад: *Банатске Хере* (Уредио Д-р Мил. С. Филиповић), Војвођански музеј, Посебна издања, I, стр.57-68.
- Радан, 2007: М. Н. Радан, Терминологија ватре у говорима Карашевака. *Timișoara: Probleme de filologie slavă / Вопросы славянской филологии / Проблеми словенске филологије*, Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Limbi și Literaturi Slave, XV, Editura Universității de Vest, стр. 429-442.
- Радан, 2015: М. Н. Радан, *Фонетика и фонологија карашевских говора данас. Прилог проучавању српских говора у Румунији*. Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду • Институт за српски језик САНУ, Београд • Матица српска, Нови Сад, 2015.
- Радан, Ускату 2015б: М. Н. Радан, М-Р. Радан -Ускату, О етничком пореклу карашевске енклаве – стварност и мит. Нови Сад: *Језици и културе у времену и простору*, IV/1, Тематски зборник, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, стр. 87-102 // М. N. Radan, MR.
- Radan Uscatu, The Ethnic Origin of the Karashovean Enclave: Reality and Myth. Novi Sad: *WHERE OUR LANGUAGES AND CULTURES MEET AND MIX: A VIEW FROM SERBIA. Selected Papers from the Research project "Languages and Cultures in Time and Space" (20112019)*, University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, 2021, p. 511-538.
- Радан, 2017: М. Н. Радан, Карашевска етничка енклава кроз векове. Од тврдог конзервативизма до наглашене либерализације. Београд: *Село Балкана. Континуитети и промене кроз историју*, Историјски институт Београд, Зборник радова, књ. 34 • Музеј на отвореном „Старо село“ Сирогојно, стр. 299-319.
- Радан, Ускату, 2019: Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева. Београд: *Наш језик*, L, свеска 2, Институт за српски језик САНУ, стр. 615-626.
- Радан, Ускату 2022: М. Н. Радан, М-Р. Ускату, Карашевски овчарски обичаји некад и сад: од редукције до нестанка овчарских традиција. Београд – Лозница – Тршић: *Савремена српска фолклористика*, XI. Тематски зборник радова. Удружење фолклориста Србије, Београд • Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Београд • Центар за културу „Вук Караџић“, Лозница • Научно-образовно културни центар „Вук Караџић“, Тршић, стр. 309334
- Цирбус, 1885: Г. Цирбус, Јужноунгарскитѣ Българе. II. Характерѣ, нѣрави и обичаи на јужноунгарскитѣ Българе, *Периодическо списание на Българското книжовно дружество въ Сръбѣц*, стр. 31-50.
- Ehrler, 1982: J. J. Ehrler, *Banatul de la origini până acum (1774)*, Prefață, traducere și note de Costin Feneșan. Timișoara: Editura Facla.
- Petrovici, 1935: E. Petrovici, *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*. București: Monitorul oficial și Imprimeriile statului IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, 1935.

- Sándor, 2021: M. Sándor, *ISTORIA REȘITEI – Oameni și locuri – din vremuri demult uitate* -. Prefață de Ioan Popa. Cuvânt înainte de Mihalik Sándor. Traducere și ediție critică de Dr. Varga Attila.
- [Cluj-Napoca]: Academia Română – Institutul de Istorie "George Barițiu" din Cluj-Napoca • Primăria Municipiului Reșița, Editura Argonaut.
- Simu, 1939: T. Simu, *Originea crașovenilor. Studiu istoric și etnografic*. Lugoj: Tipografia "Corvin" Lugoj – Strada General Berthelot Nr. 1.

Речници

- ПЕРСЈ: *Приручни етимолошки речник српског језика*, том 1, А-Ј. Београд: Институт за српски језик, Етимолошки одсек. Уредник: академик Александар Лома, аутори: Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Александар Лома и Снежана Петровић, 2023.
- РГЈС: Момчило Златановић, *Речник говора југа Србије (провинцијализми, дијалектизми, варваризми и др.)*. Врање: Учитељски факултет у Врању, 2014.
- РГСМ: М. Букумирић, *Речник говора северне Метохије*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Монографије 15, 2012.
- РСХКНЈ 1-21: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књ. I-XXI. Београд: Српска академија наука и уметности, 1959-2019.
- РСХКЈ 1-6: *Речник српскохрватског књижевног језика*, књ. I-VI. Нови Сад (• Загреб): Матица српска (• Матица хрватска), 1967-1976.
- РТГ: Љубиша Рајковић. *Речник тимочког говора*. Неготин: Књижевно-издавачко друштво „Лексика“ [2014].
- ЦТР: Р. Стојановић, Црнотравски речник. Београд: *Српски дијалектолошки зборник LVII*, Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2010.
- DELР: Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. București: Editura SAECULUM I.O. DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române*. Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București, 1975.
- DNFR: I. Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

Извори

- <https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE> – Кречарство
- https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B7%D0%B0%D0%B0%D0%B0%D0%B0%D1%82_%D1%83_%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B0%D1%9A%D1%83 – Кречарски занат у Заплању
- <https://dexonline.ro/#>

Техничке скраћенице

алб. – албански	син. – синоним
буг. – бугарски	сл. – словенски
грч. - грчки	срп. – српски
дем. – деминутив	тур. – турски
итал. – италијански	укр. – украјински
КГ – карашевски говори	хрв. - хрватски
мађ. – мађарски	
нгр. – новогрчки	
оном. – оноματοпеја	
предл. - предлог	
прил. - прилог	
псл. – палеословенски	
прасловенски	
ром. – ромски (цигански)	
рум. – румунски	
рус. – руски	

Mihai N. Radan

WHITEWASHING IN CARAȘOVA— AN EXTINCT CRAFT

Summary

This paper is the result of a small project which began in the late 20th century about the crafts and occupations practiced by Carașova inhabitants, especially those which were on the verge of extinction or already extinct. In 2015 this research was included in a larger project – *Researching the Culture and History of Serbians in Romania*, carried by the Centre for the Scientific Research of Serbian Culture in Romania. The purpose of this study is to describe the process of producing lime in Carașova, to analyse the etymology of whitewashing terms and to draw some conclusions about the ethnic origin of the Carașova enclave.

Keywords: lime, whitewashing, Carașova, the etymology of whitewashing terms, the ethnic origin of Carașova inhabitants.

Анекси

1. Географски положај Карашева

2. Карашево

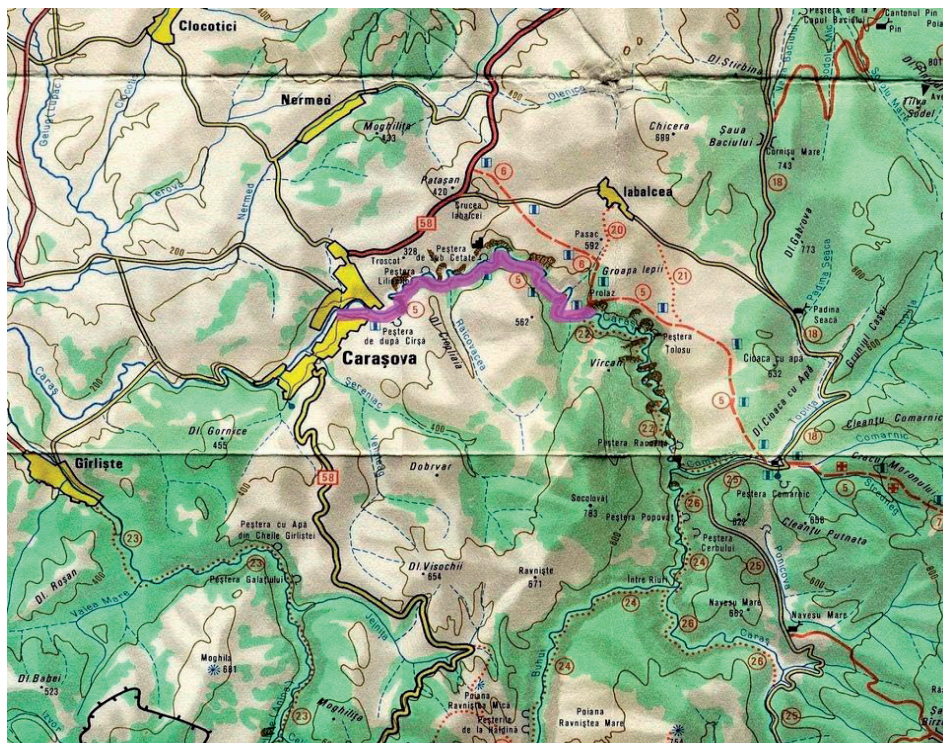

3. Карашево и околна брда

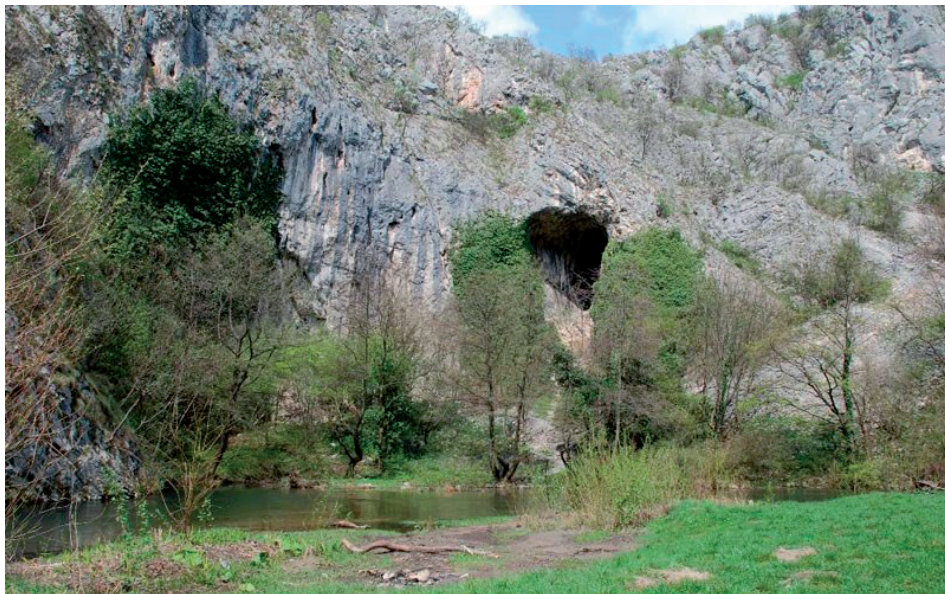

<https://www.pressalert.ro/2018/06/carasova-locul-cu-istore-fascinanta-asezat-intr-unadin-celemai-frumoase-zone-din-banatul-montan-foto/>

4. Карашка долина са Кањоном Караша

5. Улаз у Љиљач'ку пeћ'ку (Пећина Слепих мишева)'

6. Казивачи:

Пётар Сórка (рођ. 1949. године)

Мiљa Б'уркiца /Миљач'а/ (рођ. 1947)

7. Карашевска варніца

